

Torah from Around the World

De ultieme religieuze uitdaging is Gods beeld en gelijkenis te zien in iemand die niet op ons lijkt.

Rabbin Jonathan Sacks z"l

Sjabbat 8 mei 2021 / 26 Ijar 5781, Behar/Bechoekotai, Wajikra/Leviticus 25:1 - 27:34

Tanach blz. 250 - 260

Haftara: Micha 3:5 - 4:5

Tanach blz. 1186 - 1187

Vertaler: Paula Reisner

Commentaar: **Rabbin Noah Arnow** is geestelijk leider van Kol Rinah, een Conservative kehilla in St. Louis, Missouri.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://www.myjewishlearning.com/article/anxiety-a-jewish-telegram/>

Angst: een Joods telegram

De eerste vloek die in deze sidra beschreven wordt, belemmert onze vaardigheid om te luisteren – zelfs naar onszelf.

Toen ik een teenager was, hield ik van horrorfilms. Misschien omdat er niets ter wereld was waar ik echt bang voor was. Ik hield van de kick van huivering. Maar als volwassene, en in het bijzonder als ouder, heb ik geen horrorfilms nodig om angst te ervaren. De wereld is tegenwoordig griezelig genoeg. Ik zie liever een film met een 'happy end'.

Dus als ik dichterbij de vreselijke vervloekingen en straffen kom die uiteengezet worden in twee afdelingen in de Tora (Wajikra/Leviticus 26 en Dewariem/Deuteronomium 28), ben ik geneigd me alleen te focussen op de eerste vervloekingen in elke afdeling, die minder heftig zijn dan de verschrikkingen van de latere vervloekingen, die ons zullen overkomen als we nog steeds niet tot inkeer zijn gekomen na de eerste straffen. Deze straffen gebruiken expliciet een theologie van beloning en straf – God zal ons collectief belonen als we Gods geboden volgen en ons collectief straffen als we dat niet doen. Als dit niet precies bij je opvattingen past, niet bij de manier waarop je de wereld ervaart, dan is dat okay. We hoeven ons niet te abonneren op deze soort theologie om aandacht te besteden aan de boodschappen uit de Tora en aan wat haar vertolkers uit deze teksten ons kunnen vertellen.

'Ik zal een *bèh-hala* over jullie brengen,' is de eerste straf waarmee de Tora dreigt in de Wajikra-editie van de vervloekingen (Wajikra/Leviticus 26). *Bèh-hala* is op verschillende manieren vertaald als ellende, terreur, paniek of shock. Het geeft het gevoel van angstig zijn, plotseling, zonder te weten wat te doen, suggereert rabbijn Awraham ibn Ezra (Spanje, 1089–1164). Deze terreur en verwarring maken het moeilijk het te begrijpen, ernaar te luisteren en het een plaats te geven, voegt rabbijn Mosjé Alshich (Turkije, 1507–1593) eraan toe. Als we angst voelen, komt onze vecht-of-vlucht reactie naar boven. Het kan zijn dat we verlammen, wegrennen of uithalen, maar als we bang zijn, zijn we slechte luisteraars. We kunnen zelfs zelden begrijpen wat er om ons heen en binnenin ons gebeurt.

Studie en meditatie kunnen onze rusteloze mindset kalmeren, merkt rabbijn Chaim ibn Attar (Marokko, 1696–1743) in zijn Tora-commentaar *Or HaChajiem* op. Maar deze vloek is het tegenovergestelde van die rustige mindset, maakt hij duidelijk. Vergelijk deze angstvervloeking met de zegening tien *p'soekiem* eerder, die zegt: 'Je zult slapen zonder te worden opgeschrikt' (Wajikra/Leviticus 26:6), zo redeneert rabbijn Chizkia ben Manoach (ook bekend als Chizkoeni, Frankrijk, 13e eeuw). Door deze angst zullen we niet in staat zijn goed te slapen.

Afgezien hiervan kan deze vloek gelijkenis hebben met de wijze waarop God ons Egypte met rechte rug liet uitwandelen (Wajikra/Leviticus 26:13) – een houding die volgens Rabbijn Samson Raphael Hirsch (Duitsland, 1808–1888) veiligheid belichaamt. Deze vloek gaat over je hulpeloos en gedomineerd voelen, in combinatie met een gebrek aan zelfvertrouwen, legt Hirsch uit.

Let op wat deze rabbijnse interpretaties gemeen hebben, feitelijk is er nog niets met ons gebeurd. We hebben alleen maar die gevoelens van schrik, angst en verwarring. Maar net zoals iemand die

regelmatig angstgevoelens ervaart, weet – of er nu een werkelijke reden voor is of niet – het gevoel is heel reëel en verlamvend. Maar we prefereren waarschijnlijk alleen het hebben van dat gevoel boven een daadwerkelijke reden om angstig te zijn. Dat is de reden waarom dit nog maar de éérste van de vervloekingen is, de klassieke grap over het Joodse telegram: ‘Begin je maar alvast zorgen te maken. Details volgen.’

Stel je een lijn voor, een constante, met de zegeningen aan de ene kant en de vervloekingen aan de andere kant. Deze vloek is de eerste aan de slechte kant en toch hebben we nog niet het perspectief om ons te realiseren dat we de lijn zijn overgegaan, dat we geen zegeningen meer ontvangen. Feitelijk wordt de paniek en verwarring van deze vloek vaak verkeerd geïnterpreteerd en verkeerd begrepen als een zegen, schrijft rabbijn Zalman Sorotzkin (Oost-Europa/Israël, 1881–1966) in zijn Tora-commentaar *Oznaim LaTorah*. Het ongeduld dat we met alles hebben – volgens hem, in zijn tijd, met auto's en steeds meer met treinen, en uiteindelijk, voorspelt hij met vooruitziende blik, met luchtvaart – is een symptoom van deze vloek. Alle zaken die ons in staat stellen dingen sneller te doen, terwijl onze aandachtsspanne en ons geduld verminderen en uitgeput raken, zijn geen resultaat van menselijke vindingrijkheid, maar eerder een manifestatie van deze vloek.

En maak je geen zorgen: Rabbijn Sorotzkin heeft een oorzaak van deze vloek vastgesteld. Het komt door ongeduld en plichtmatig dienen van God en diens geboden. Iets anders geformuleerd: als we ons geduld verliezen om te focussen op zaken die van wezenlijk belang zijn, raken we steeds meer afgeleid en zullen we nergens meer aandacht aan kunnen besteden. We fladderen van taak naar taak, site naar site, scherm naar scherm. Het klinkt heel erg als mijn ervaring met het proberen te schrijven van deze *d'war Tora*.

Onze verwarring, onze angst, ons ongeduld en ons onvermogen om ons te concentreren, kan een waarschuwing zijn, de kanarie in de kolenmijn, de daadwerkelijk eerste aanwijzing dat iets niet helemaal in de haak is. De stroom en het momentum zullen ons dit pad verder naar beneden afduwen, verder naar de volgende vloek. Maar misschien kunnen we met enige moeite, met wat focus en aandacht en - van essentieel belang - ook met het individueel en collectief afremmen van de snelheid, beginnen in de tegenovergestelde richting te bewegen, richting de zegeningen.